

Posudek diplomové práce Šárky Bukovské

Penitenciál *Někotoraja zapověď*

Paleoslovenistika je etablovaným filologickým oborem s mnohaletou tradicí a dnes již prakticky nepřeborným množstvím publikované odborné literatury. Na první pohled by se tak mohlo zdát, že lze jen stěží hledat nová témata a dosud málo prozkoumané oblasti. Že tomu tak není, o tom svědčí diplomová práce Šárky Bukovské.

Posuzovaná práce se věnuje tématu, v němž se nedílně spojuje paleoslovenistika s bohemistikou, totiž jedné z památek původu českocírkevněslovanského. Penitenciál *Někotoraja zapověď* je textem v novější literatuře poměrně často citovaným; slouží zejména jako jeden z argumentů pro hlubší zakořenění církevní slovanštiny v Čechách desátého a zejména jedenáctého století, a to v odborných statích a monografiích filologů i historiků. Jedním dechem je však třeba konstatovat, že zároveň tento penitenciál patří mezi dosud nedostatečně probádané památky. Doposud chybí základní pramen pro detailní analýzy, a to kritická edice textu – dosavadní jediné Smirnovovo vydání je nedostačující a mimo něj byly publikovány pouze úryvky.

Tento možná poněkud příliš obecný úvod píšu proto, abych mohl zdůraznit význam a velký přínos práce diplomantky, neboť její předložený text přispívá k zaplnění právě těchto bílých míst v paleoslovenistice. Nestává se často, ba skoro bych se domníval, že se jedná o případy výjimečné, aby diplomová práce obsahovala tak prvořadý počín, jako je první edice církevněslovanské památky (mám na mysli první edici vyhovující požadavkům filologického zkoumání). Navíc by měly být zdůrazněny též obtíže se získáním snímků rukopisu z moskevské knihovny GIM, které musela diplomantka překonat.

Samotná edice je připravena velmi pečlivě dle zásad diplomatického vydání. Šárka Bukovská kromě samotného přepisu textu se všemi paleografickými detaily (včetně technicky náročných punktačních a nadřádkových značek) opatřila editovaný text čísly jednotlivých statí, což přispívá k dobré orientaci v obsahu památky.

Jako hlavní metoda následných analýz penitenciálu je zvolena komparativní lexikální analýza. Zde využívá jednak vlastní excerpci, jednak dostupné lexikografické zdroje, mezi něž patří zejména *Slovník jazyka staroslověnského*. Lexikální materiál památky byl do tohoto slovníku zahrnut až v průběhu vydávání, proto též diplomantka vychází z dodatků publikovaných až v nedávné době. Výjimečně k těmto dodatkům nepřistupuje s úplnou pečlivostí, např. jí unikl doplněný výskyt slovesa *БЛЪВАТИ* (ke s. 78). Dále též autorka náležitě přihlíží k výskytům analyzovaných lexémů ve staré češtině, což se mnohdy ukazuje jako zásadní pro zhodnocení případných „potencionálních“ bohemismů.

Lexikální analýzy v práci jsou strukturovány částečně dle výskytu a frekvence zkoumaných slov, částečně tematicky. Za jeden z velkých přínosů diplomové práce považuji též detailní komparaci s velkomoravským penitenciálem *Zapovědi svętyjichъ отьсь*. Díky tomu je tak zdůrazněna jednak možná návaznost (terminologická, obsahová) velkomoravské a českocírkevněslovanské zpovědní praxe, jednak naopak právě odlišnosti. Vysvítají tak velmi

pozoruhodná fakta, z nich některá by si zasloužila další reflexi, např. zjištění, že statí zaměřených proti reliktním pohanství je v mladším penitenciálu více než ve starším.

Diplomantka ve své práci musela uplatnit výrazně multidisciplinární přístup. Lingvistické analýzy se totiž nedílně prolínají se zkoumáním textologickým, historickým a teologickým. Šárka Bukovská se zde projevila jako zkušená a erudovaná badatelka, byť o některých interpretacích a formulacích by se dala vést diskuse. Např. na s. 45 je stať č. 17 charakterizována jako „křivé svědectví za potravu“. Jistě, hovoří se zde o „vyjídání cizích domů“, avšak podstata hříšného jednání není dle mého názoru v samotném příjmu potravy, nýbrž ve zneužití cizího majetku a vyjádření o „potravě“ lze chápat spíše metonymicky.

K rozpravě u ústní obhajoby nabízím následující otázky/podněty:

1. Lexém **БЛЖДЗ** ve významu „smilstvo“ by bylo možno chápat jako tabuizované/eufemizované vyjádření. Setkala jste se v „katalogu“ hříchů s dalšími výrazy, které by bylo možno takto charakterizovat?

2. U slova **ВЕЗБОЖЬНИКЪ** je signifikantní jeho výskyt jako hapax legomena ze sledované památky v korpusu SJS. Bylo by možno (vzhledem ke shodě s češtinou) zvažovat jej jako případný bohemismus? Jaká je vůbec metodologie při identifikaci lexikálních bohemismů ve staroslověnštině a církevní slovanštině?

Diplomová práce je psána kultivovaným jazykem. Oceňuji nesporné vypořádání se s teologickou terminologií, zejména v oblasti pojmenování hříchů. Některé formulace by náležely spíše do progresivnějších útvarů češtiny, než je odborný styl. Naopak lze identifikovat jevy spíše archaizující – např. užívání genitivu záporového či úvodní pasáže jako celek. Formální stránka práce však nijak zásadně nesnižuje kvalitu předloženého textu.

Celkově diplomovou práci Šárky Bukovské hodnotím takto: práce je nesporným zásadním přínosem pro paleoslovenistiku i diachronní bohemistiku, diplomantka se projevuje jako vyspělá badatelka schopna stanovit si přiměřený cíl práce a relevantními metodologickými postupy k němu dospět, a proto ji rád **doporučuji** k obhajobě s předběžnou klasifikací **výborně**.

V Horce nad Moravou dne 29. srpna 2019

doc. Mgr. Miroslav Vepřek, Ph.D.